

TA'LIM TRANSFORMATSIYASI SHAROITIDA TALABALARNING KREATIVLIGINI RIVOJLANTIRISH

Mohinur Mamataliyeva

“Toshkent irrigatsiya va qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti” Milliy tadqiqot universiteti, tayanch doktoranti

Annotatsiya. O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasi hamda ularda belgilangan maqsad va vazifalardan kelib chiqqan holda maxsus fanlarni o‘qitishda talabalarning kreativlik sifatlarini rivojlantirish bosqichlari, omillari, imkoniyatlari va qismlarini o‘rganish muhim o‘rin tutadi. Ta’lim mazmuni va sifati masalalari jamiyatda ustuvor yo‘nalish sifatida qaralmoqda. Dunyoning rivojlangan hamda rivojlanayotgan mamlakatlarida ta’limni rivojlantirish, uning samaradorligini oshirish yo‘llari izlanmoqda.

Kalit so‘zlar: Professional ta’lim, kreativlik, ta’lim dasturi, reproduktiv, innovatsion yondashuv, shakl, metod, vosita, intellektual rivojlanish, kreativlik yo‘l xaritasi.

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСТВА СТУДЕНТОВ В УСЛОВИЯХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ

Моҳинур Маматалиева

Национальный исследовательский университет “Ташкентский институт инженеров ирригации и механизации сельского хозяйства”, базовый докторант

Аннотация. Исходя из концепции развития системы высшего образования Республики Узбекистан до 2030 года и поставленных в ней целей и задач, важно изучить этапы, факторы, возможности и стороны развития творческих способностей студентов в преподавании специальных предметов. Вопросы содержания и качества образования считаются приоритетными в обществе. Пути развития образования и повышения его эффективности ищутся в развитых и развивающихся странах мира.

Ключевые слова: Профессиональное образование, творчество, образовательная программа, репродуктивный, инновационный подход, форма, метод, инструмент, интеллектуальное развитие, дорожная карта творчества.

DEVELOPMENT OF CREATIVITY OF STUDENTS IN THE CONDITIONS OF EDUCATIONAL TRANSFORMATION

Mohinur Mamataliyeva

“Tashkent Institute of Irrigation and Agricultural Mechanization Engineers” National Research University

Annotation. Based on the concept of development of the higher education system of the Republic of Uzbekistan until 2030 and the goals and tasks set in them, it is important to study the stages, factors, opportunities and parts of the development of students' creativity in the teaching of special subjects. Issues of the content and quality of education are considered a priority in society. Ways to develop education and increase its effectiveness are being sought in developed and developing countries of the world.

Key words: Professional education, creativity, educational program, reproductive, innovative approach, form, method, tool, intellectual development, creativity road map.

Kirish. Mamlakatimizda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 15.10.2020-yildagi “Raqqamli O‘zbekiston -2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora tadbirlari to‘g‘risida PF-6079-sonli farmoni ijrosini ta’minlash bo‘yicha raqqamli iqtisodiyotni faol rivojlantirish, barcha tarmoqlar va sohalarda, eng avvalo, davlat boshqaruvi, ta’lim, sog‘liqni saqlash va qishloq xo‘jaligida zamonaviy axborot kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish bo‘yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bundan tashqari O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 1-fevral kuni “Raqqamlashtirish sohasida malakali mutaxassislar tayyorlash faoliyatini qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha

qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" gi PQ-51-son qarori qabul qilindi. Bundan ko'zlangan asosiy maqsad raqamli texnologiyalar sohasida zamonaviy bilimlar olishni rag'batlantirish, ushbu yo'nalishda faoliyat yurituvchi yoshkadrning xorijiy tillarni bilish ko'nikmalarini oshirish, mehnatbozorida IT-xizmatlar eksporti sohasida talab yuqori bo'lgan kasblarga o'qitish, shuningdek, mazkur yo'nalishdagi nodavlat ta'lim tashkilotlari faoliyatini qo'llab-quvvatlash hisoblanadi [1].

Hozirgi kunda ta'lim muhiti innovatsion xarakter kasb etmoqda va bu o'z navbatida ta'lim muhitining innovatsion xarakterga ega bo'lishi tabiiy ravishda uni mazmunan yangilanishiga olib keldi. Shu sababli zamonaviy sharoitda axborot-kommunikatsion va raqamli texnologiyalarga asoslanishi ta'lim muhitini mazmunan yangilanishini ta'minladi. Bu borada tadqiqotchi S.V.Tarasovning raqamli ta'lim muhitida hamda unda mavjud komponentlarga ega ekanligi borasida fikrlar bildirib o'tgan. Xususan, raqamli ta'lim muhiti mazmunli, metodik va kommunikativ komponentlar bilan birgalikda texnologik komponent bilan ham to'ldiriladi. Binobarin, raqamli texnologiyalar, xususan, ta'limda qo'llanilayotgan texnologiyalar barchasi kompyuter qurilmasi, multimediya vositalaridan tarkib topgan [2].

Metodlar. Tadqiqotchi olimlardan, P.V.Vedeneev, A.S.Zavarixin, J.N.Zayseva, T.N.Kazarina, B.A.Krasilnikova, V.I.Soldatkin, V.S.Tarasov tomonidan olib borilgan ilmiy tadqiqotlarda "raqamli ta'lim muhiti" tushunchasining mohiyati antroposofik nuqtai nazardan ko'rsatib o'tilgan. Aksariyat tadqiqotlar ishlarida ta'lim tizimini axborotlashtirish va raqamlashtirishning dolzarbligi, ahamiyati, uni amalga oshirishga imkon beradigan omillar va to'siqlar to'g'risida o'rganilgan. Ilmiy izlanishlar natijalarida ta'limda raqamli texnologiyalarni qo'llash bir qator afzalliklarni namoyon qiladi. Xususan, o'qitishda tezkorlikka erishish (o'qitishning vaqti va joyini o'zgartirish); butun hayot davomida uzluksiz ta'lim olish imkoniyatining yuzaga kelishi; o'quvchi, talaba, tinglovchi (mutaxassis)larni avvaldan loyihalangan individual o'qitish asosida kasbiy qayta tayyorlash kurslari va dasturlari bo'yicha tayyorlash imkoniyatining yaratilishi haqida ko'rsatib o'tilgan. Uzluksiz ta'limning barcha bosqichlarida bo'lgani kabi oliy ta'lim muassasalarida ham raqamli ta'lim muhitini shakllantirish turli shakllarda kechadi. Bu o'rinda olimlar E.V.Ustyujanina, S.G.Evsyukov quyidagi shakllarni keltirib o'tadi: mavjud o'quv materiallari, shu jumladan, ma'ruza, taqdimot, darslik, mustaqil ish topshiriqlari hamda bilimlarni nazorat qilish vositalarini elektron variantga o'tkazish; pedagog va talabalarning o'zaro hamkorligiga asoslangan interfaol elektron muhitni, xususan, pedagoglarning elektron kabinetlarini, vebinar, bahs-munozara, forumlar o'tkaziladigan auditoriyalarni shakllantirish; o'quv vositalari: elektron darsliklar, elektron masalalar to'plami, video ma'ruza, kvestlar, kompyuter o'yinlari kabi yangi tiplarini yaratish; elektron ta'lim muhitining imkoniyatlaridan foydalanish hisobiga o'qitishning mutlaqo yangi shakllarini yaratish – obrazli axborotlarni uzatish spektrini kengaytirish, rolli o'yinlarni tashkil etish orqali turli vaziyatlari modellashtirish, bellashuv o'yinlarini imitatsiyalash va hokazolar; sun'iy intellekt imkoniyatlarini o'qitish jarayoniga kiritish [3].

NATIJALAR. Mulohaza. Ta'lim sohasi uchun ta'lim transformatsiyasi sharoitida talabalarni tahsil olishi bilan bir qatorda ularning kreativ qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishga e'tibor qaratish kerak. Birinchi navbatda talabalarda nazariy va amaliy ijodiy faoliyatga tayyorgarlik holatini o'rganish, o'quvchilarning faol ijodiy faoliyatiga samarali tayyorgarlik ko'rishga yordam beradigan didaktik vositalarni aniqlash, talabalarning ijodiy faoliyatiga tayyorgarlik modelini ishlab chiqish, ishlab chiqilgan ijodiy faoliyatga tayyorgarlik vositalarining samaradorligini tajriba sinovini amalga oshirish hisoblanadi. Patti Drepreau ta'limiga ko'ra darslarda o'qituvchi "kreativlik yo'l xaritasi" ga muvofiq quyidagi 4 yo'nalish bo'yicha harakatlanadi va ulardagi xarakteristik pedagoglarning kreativligini ifodalovchi belgilar sanaladi: Ijodiy fikrlash ko'nikmalarini namoyon etish; Talabalarni o'quv fanlarini qiziqish bilan o'zlashtirishga rag'batlantiruvchi strategiyalardan foydalana olish; Innovatsion yondashuv va pedagogik masalalarning yechimini topishga kreativ yondashish; Kutiladigan natija;

Kreativ fikrlash har bir sohada yaqqol aks etishi mumkin. O'qituvchining ijodkorligi esa u tomonidan tashkil etiladigan kasbiy faoliyatni tashkil etishga ijodiy yondashuvda aks etadi.

Har qanday jarayonda bo'lgani kabi ta'lim tizimini raqamlashtirish ham nazariy-metodologik jihatdan puxta asoslanishni taqozo qiladi. Raqamli ta'lim muhitini yaratishning metodologik asoslari sirasida tamoyillar ham ustuvorlik kasb etadi. Binobarin, tamoyillar faoliyatni tashkiliy-metodik jihatdan to'g'ri tashkil qilish, yo'nalishlarni oqilona belgilash, maqsad va natija o'rtasidagi aloqadorlikni belgilab beradi.

Xulosa va tavsiyalar. Yuqoridagilardan kelib chiqib, xulosa qilish mumkinki, talabalarning pedagogik

ehtiyojlari, qiziqishlari, alohida ahamiyatga ega bo'lgan yo'nalishlarini tizimli tarzda o'rganish, bunda ularning kreativ faoliyatlarini tashkil etish hamda samarali yo'llarini belgilash lozim. Shuningdek, talabalarning kreativ qiziqishlari va ehtiyojlarini qondirishga xizmat qiladigan g'oyalar, konsepsiyalar hamda ilg'or pedagogik tajribalar asosida o'qitish jarayonini tashkil etish kreativlikni rivojlantirishga nisbatan mazmunli faoliyatli yondashuvni shakllantirishga xizmat qiladi. Talabalarning kreativlik ko'nikmalarini rivojlantirish asosida ulardagi ixtisoslashgan ya'ni pedagogik kreativlik kompetentligini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish, bunda zamonaviy axborot kommunikatsiya texnologiyalari, innovatsion strategiyalar, interfaol ta'lim metodlari va texnologiyalaridan keng foydalanish maqsadga muvofiq. Mutaxassislar ta'kidlashicha, oliy ta'lim muassasalarida talabalar kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirishning reproduktiv, ijodiy-izlanish va ijodiy yo'naltirilgan ta'lim dasturlarini ishlab chiqish va talabalarning kreativ ko'nikma va malkalarini rivojlanishining o'zgarishini baholab borish lozim. Oliy ta'lim muassasalari pedagog kadrlarining kreativ kompetentligini uzluksiz rivojlantirishga yo'naltirilgan o'qitish dasturlarini va texnologiyalarini takomillashtirib borish, shuningdek talabalarning kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi zamonaviy axborot-metodik ta'minotni yaratish jarayon samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YHATI.

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 1-fevral kuni "Raqamlashtirish sohasida malakali mutaxassislar tayyorlash faoliyatini qo'llab-quvvatlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" gi PQ-51-son qarori
2. Тарасов С.В. Образовательная среда: понятие, структура, типология // Ж.Вестник Санкт-Петербургского ГУа им. А.С.Пушкина. – СПб.: 2011. - № 11.–С. 133-138.
3. Устюжанина Е.В., Евсюков С.Г. Цифровизация образовательной среды: возможности и угрозы // Ж. Вестник РЭУ им. Г.В.Плеханова. – М.: 2018. - № 1(97). – С. 3-12].
4. Долгоруков А. Метод кейс-стади как современная технология профессионально-ориентированного обучения:
5. D.Mustafojeva, M.Mamataliyeva Ta'lim jarayonida innovasion klaster // Uslubiy ko'rsatma –T., -2023. 30 b.
6. Mustafoeva D.A., Mamatalieva M.I. Maxsus fanlarni o'qitishda talabalarning kreativlik sifatlarini rivojlantirish // «qishloq va suv xo'jaligining zamonaviy muammolari» XXII yosh olimlar, magistrantlar va iqtidorli talabalarning ilmiy amaliy anjumani. Toshkent. - 2023.
7. Mustafoeva D.A., Mamataliyeva M.I. Innovasion ta'lim jarayonini tashkillashtirishning kasbiy-ijtimoiy zarurati// Муғаллим ҳем узликсиз билимлендири" ilmiy-metodik jurnal. -№1 ISSN 2181-7138 - Nukus. -2023. B. 178-183.